

VYUŽÍVÁNIE KOMBINOVANÉHO VZDELÁVANIA VO VÝUČBE ODBORNÉHO RUSKÉHO JAZYKA

THE USE OF BLENDED LEARNING IN PROFESSIONAL RUSSIAN LANGUAGE TEACHING

MICHAELA DZIVÁKOVÁ

Abstrakt

V príspevku prinášame krátky pohľad na online výučbu cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave v predpandemickom období, zamýšľame sa nad tým, ako ovplyvnila skúsenosť s dištančným vzdelávaním spôsob a organizáciu výučby a ako je možné využiť online priestor v budúcnosti. Príspevok sa zaoberá kombinovaným vzdelávaním ako inovatívnou formou vzdelávania vo výučbe odborného ruského jazyka študentov prezenčnej formy štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave, otázkami kombinácie elektronickej a tradičnej formy výučby, ich silnými a slabými stránkami.

Kľúčové slová: online výučba, platforma MS Teams, kombinovaná forma výučby, interaktívny kurz Ruština pre ekonómov, podcast.

Abstract

In this paper we present a brief look at online foreign language teaching at the University of Economics in Bratislava in the pre-pandemic period, we reflect on how the experience with distance learning has influenced the way and organisation of teaching and how the online space can be used in the future. The paper deals with blended learning as an innovative form of education in the teaching of professional Russian language to full-time students at the University of Economics in Bratislava, the issues of combining electronic and traditional forms of teaching, their strengths and weaknesses.

Keywords: online learning, MS Teams platform, blended learning, interactive course, Russian for economists, podcast.

Úvod

Prenesenie výučby do online priestoru vďaka opatreniam, súvisiacim s pandémiou COVID-19, prijímali vyučujúci aj študenti rozpačito. Na jednej strane to bola jediná možnosť, ako zachovať kontinuitu vzdelávania počas zatvorenia škôl, na strane druhej pre väčšinu z nich išlo o prvú skúsenosť s online vyučovaním.

V období pred pandémiou prebiehalo online učenie sa cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave iba asynchrónne, tzn. nezávisle od konkrétneho času (bližšie o online výučbe a jej formách napr. Kopecký 2006, Turek 2008). Používaná bola najmä e-learningová platforma Moodle, na ktorú vyučujúci umiestňovali učebné plány, materiály a študenti odovzdávali zadania, taktiež táto platforma slúžila na testovanie a vyhodnocovanie vedomostí študentov. Používali sa, ale v menšom rozsahu, niektoré vybrané nástroje digitálnych technológií ako sú: blog, weblog, diskusné fórum, podcasty, a to najmä pri výučbe anglického jazyka. Pri online výučbe cudzích jazykov bola situácia na slovenských štátnych vysokých školách podobná.

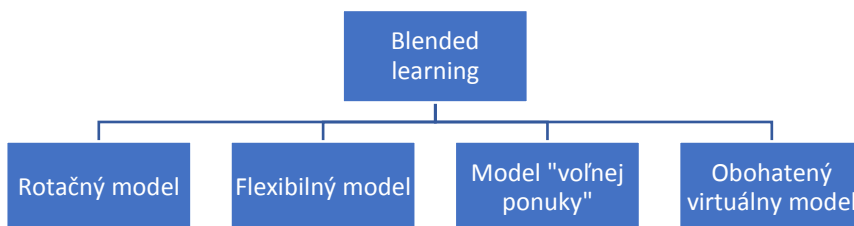
Pri uvažovaní nad tým, prečo to tak bolo, sa môžeme oprieť o tvrdenie Nguyen, Barton & Nguyen, že súčasní učitelia používajú digitálne technológie ako podporný prostriedok vyučovania, no zároveň odmietajú technológiami nahradiť pedagogicky preverené postupy a riešenia (Nguyen, Barton & Nguyen, že 2015, s. 195).

Jedným z vysvetlení môže byť aj to, že „pri zavádzaní technológií do výučby sa učitelia cítili byť ohrození, obávali sa, že by ich v budúcnosti technológie pri výučbe mohli nahradiť, a tak si učitelia vytvárali negatívny vzťah k technológiám. Dnes už vieme, že vždy bude existovať úloha pre učiteľa, školiteľa, profesora alebo odborníka na určitý predmet, ktorý bude predávať svoje odborné znalosti, skúsenosti študentom v triede“ (Némethová; Stradiotová, 2019, s. 50).

Počas dvojročného dištančného vzdelávania sa na Ekonomickej univerzite v Bratislave vyučovalo najmä prostredníctvom platformy Microsoft Teams a vyučujúci mali možnosť vyskúšať si viaceré aplikácie MS Office (tvorba testov v aplikácii MS Forms, nahrávanie dokumentov, obrázkov, súborov a ich zdieľanie prostredníctvom aplikácie OneDrive, SharePoint, tvorba ankiet prostredníctvom aplikácie Polly). Práca s aplikáciami viacerých presvedčila, že ich používanie zefektívňuje a uľahčuje prácu ako vyučujúcemu, tak aj študentovi. Ešte počas dištančnej formy výučby sme zrealizovali medzi študentmi Ekonomickej univerzity dotazník, v ktorom sa vyjadrovali k online výučbe (podrobnejšie Dziváková, 2022, s.165 – 170). Študenti hodnotili kladne online výučbu cudzích jazykov, najmä to, že vyučujúci nepoužívajú MS Teams iba ako nástroj, prostredníctvom, ktorého môžu preniesť prezenčnú výučbu identicky do online priestoru, zdieľaním učebnice alebo skrípt, ale ovládajú a aktívne využívajú aj iné aplikácie. Po návrate k prezenčnej forme výučby je namieste položiť si otázky: Ako budeme pri výučbe pokračovať ďalej? Čo vieme využiť aj pri prezenčnom vyučovaní? Je možné vyučovať takým istým spôsobom ako pred pandémiou? Zodpovedať na tieto otázky bude pravdepodobne možné až s odstupom času. Ukázalo sa však, že najmä aplikácie MS Office výučbu obohatili a je potrebné prehodnotiť využívanie digitálnych technológií vo vyučovacom procese. Pri prehodnocovaní dištančnej formy výučby (a potvrdilo to aj anketovanie študentov) jasne rezonovalo, že najväčším nedostatkom bola chýbajúca socializácia (ak neberieme do úvahy technické problémy). Nazdávame sa, že najoptimálnejší scenár ako zaviesť získané skúsenosti do praxe je kombinovať prezenčnú a dištančnú formu výučby formou kombinovaného vzdelávania. Cieľom tohto článku je ukázať, akým spôsobom je možné pracovať kombinovanou formou výučby a ako prebieha výučba odborného ruského jazyka, ovplyvnená skúsenosťou s online výučbou. Na základe tejto charakteristiky nám pre naše účely vyhovuje rotačný model – miestna rotácia (fyzická a online výučba sa strieda v učebni).

Kombinované vzdelávanie

Kombinované vzdelávanie predstavuje integráciu elektronických zdrojov a nástrojov do výučby a učenia s cieľom plne využiť potenciál digitálnych technológií v synergii s osvedčenými metódami a prostriedkami, používanými v tradičnej (prezenčnej) výučbe (Zounek, 2016, s. 38, por. Kopecký, 2006; Graham, 2006; Smith a Baber, 2005). Kombinácia online a tradičnej výučby je označovaná ako „blended learning“. Pri voľbe kombinovaného vzdelávania je možné vybrať z nasledujúcich modelov blended learningu:

Obr.1. Modely blended learningu podľa <https://www.christenseninstitute.org/blended-learning-definitions-and-models/>

1. **Rotačný model** — kombinácia prezenčnej a online výučby, pričom prezenčná forma býva základom výučby. Rotačný model býva ešte ďalej štruktúrovaný:
 - miestna rotácia — fyzická a online výučba sa strieda spravidla v jednej uzavretej učebni v rámci jedného predmetu;
 - rotácia miestností — ide o kurz, ktorý strieda počítačovú a bežnú učebňu;
 - prevrátená trieda — študent sa zoznamuje s online vzdelávacím obsahom v rámci domácej prípravy, následne prebieha prezenčná výučba (skupinová práca, diskusia);
 - individuálna rotácia — každý študent má individuálny plán, učiteľ stanoví, ako bude prebiehať výučba študenta.
2. **Flexibilný model** — online prostredie tvorí základ vzdelávania, časť výučby ale prebieha tvárou v tvár, napr. formou seminárov alebo prednášok.
3. **Model „voľnej ponuky“** — kurzy, ktoré prebiehajú plne online, čiastkové kurzy, ktoré sú ponúkané ako doplnenie k tradičnej výučbe (napr. online kurzy ponúkané univerzitou k rozvoju určitých znalostí alebo zručností).
4. **Obohatený virtuálny model** — v tomto modeli je dominantné online učenie, spravidla prebehne úvodné osobné stretnutie s učiteľom a ďalšia časť kurzu je dokončená online (voľne podľa Zounek, 2016, str. 39-40).

Kombinovaná forma výučby ruského odborného jazyka

Členovia Katedry románskych a slovanských jazykov uvažovali ešte v období pred pandémiou, počas prezenčnej výučby, nad prípravou interaktívneho online kurzu odborného ruského jazyka. K zámeru vypracovať interaktívny online kurz odborného ruského jazyka sme pristúpili kvôli skvalitneniu výučby študentov dennej a externej formy vzdelávania. Pri prezenčnej výučbe ruského odborného jazyka sme narážali na viacero problémov:

- nízka časová dotácia a potreba individuálnej práce mimo vyučovania,
- rozdielna úroveň znalostí študentov,
- mylná predstava o jednoduchosti učenia sa slovanského jazyka vďaka jazykovej podobnosti,
- absencia vhodných učebných materiálov s nahrávkami.

Interaktívny kurz Ruština pre ekonómov mal byť prioritne určený pre študentov externého štúdia online formou a u študentov denného štúdia, ktorí začínajú s výučbou odborného jazyka, tzv. kombinovanou (integrovanou) formou vyučovania a učenia sa, v ktorej sa kombinuje (integruje) klasická forma vyučovania (face-to-face) a forma online vzdelávania, nazývaná ako blended learning. Podaný projekt pod názvom Odborný ruský jazyk a IKT v on-line prostredí bol následne schválený.

Po preskúmaní a analyzovaní existujúcich materiálov, určených na výučbu odborného ekonomického ruského jazyka na slovenskom a českom trhu riešiteľský tím došiel k záveru, že jednotlivé témy sú spracované príliš abstraktne, sú zamerané predovšetkým pre cieľovú skupinu podnikateľov a zamestnancov vo firmách. Pri selekcii jednotlivých tém a príprave e-learningového kurzu Ruština pre ekonómov sa preto riešiteľský tím snažil v maximálnej miere priblížiť študentovi, prispôbiť texty a učebné materiály jeho potrebám a záujmom, individualizovať vyučovanie.

Nakoľko sa kvôli pandemickej situácii výučba na univerzitách realizovala výlučne v online priestore, umožnilo nám to pracovať s pripravenými materiálmi už skôr ako bolo plánované v projekte, materiály sme zaraďovali do výučby študentov denného, aj externého štúdia priebežne a čiastkovo, čo nám dávalo možnosť materiály upravovať a zdokonaľovať. V rámci skúšania rôznych foriem výučby v online priestore sa nám najviac osvedčila práca s vlastnými nahrávkami. Na internete sa nachádza množstvo voľne dostupných nahrávok, podcastov, videonahrávok, ktoré štúdium jazyka ozvláštnia a vzbudia záujem o jazyk. Takéto nahrávky však obsahujú príliš veľa nových výrazov naraz a absentujú lexikálne a gramaticky zamerané cvičenia, ktoré by ťažiskové pojmy z vypočutej nahrávky upevnili. Samotní študenti

pri práci s takýmito nahrávkami uvádzali, že sú príliš náročné a práca s nimi si vyžaduje veľa času. Zamerali sme sa preto na prípravu a ozvučenie vlastných nahrávok s cvičeniami a slovníkom vybraných slovných spojení. Študent si môže nahrávky stiahnuť priamo z kurzu a vypočuť si kedykoľvek potrebuje. Výhodou vlastných zvukových nahrávok je to, že obsahujú lexiku, s ktorou študent v danej téme pracuje, pozná ju, nahrávkam rozumie, čo ho motivuje do ďalšej práce. Ozvučili sme texty vo forme dialógov, ale aj rozprávanie vo forme monológu. Študent pracuje samostatne tempom aké mu vyhovuje a je pripravený pre následnú diskusiu k téme na hodine.

V prvotnej fáze prípravy online kurzu uvažoval riešiteľský tím nad zriadením vlastnej webovej platformy pre študentov dennej a externej formy štúdia. Aplikácia Microsoft Teams, ktorú sme počas online výučby využívali, sa však ukázala ako najvhodnejší prostriedok pri kombinovanej forme výučby a nebolo potrebné zriaďovať inú platformu (je dostupná všetkým študentom, aj vyučujúcim, umožňuje zasielanie vypracovaných cvičení a jednoduchšiu kontrolu, flexibilnejšiu komunikáciu s vyučujúcim atď.). Dvojročné skúsenosti s online výučbou nás utvrdili v tom, že takýto kurz má svoje opodstatnenie a zefektívňuje štúdium odborného ruského jazyka u študentov, najmä u študentov, ktorí si vyberajú ruský jazyk ako druhý cudzí jazyk.

Interaktívny online kurz Ruština pre ekonómov

Kurz Ruština pre ekonómov je umiestnený v aplikácii Microsoft Teams, v tíme pod rovnakým názvom. Do tímu majú prístup vyučujúci jednotlivých kurzov, aj študenti. Obsahuje 8 tém: Разрешите представиться; Работа и учеба; Подработка; Компания; Новый бизнес; Продукт; Деловая поездка; Финансы, банки. Každá z tém je štruktúrovaná rovnakým spôsobom:

1. Слушаем
2. Читаем
3. Беседуем
4. Тренируемся
5. Проверяем себя

Pre lepšiu ilustráciu uvádzam príklad jednej z tém: Работа и учеба

1. Слушаем

Študenti si vypočujú nahrávku **Рассказ о себе** a vypracujú úlohy zamerané na počúvanie s porozumením. Nahrávka je originálna, tematicky prispôsobená študentom (o sebe rozpráva študentka Ekonomickej univerzity v Bratislave). Po vypočutí nahrávky študenti dopĺňajú informácie do tabuľky a zároveň sú schopní predstaviť sa a porozprávať o sebe podobným spôsobom.

Фамилия, имя, отчество	
Место жительства	
Образование	
Учебное заведение	
Специальность, курс	
Языковые знания	
Хобби	

2. Читаем

V tejto časti sú umiestnené viaceré texty určené na rozvoj zručnosti čítanie s porozumením. K textom sú pripravené rôzne typy úloh: cvičenia s výberom odpovedí, dopĺňovanie slov do viet, dopĺňovanie chýbajúcich informácií z textu, pravda/nepravda. Závisí od vyučujúceho, ktorý typ úloh a textu zvolí, pričom sú texty zoradené od jednoduchšieho k zložitejšiemu:

Экзамен по географии

<http://lrwi.ru/?647195761=25&m=374>

Второе высшее образование

<http://lrwi.ru/?647195761=25&m=221>

Лето не как у всех: что делать студенту во время каникул?

<https://zaochnik.ru/blog/chto-delat-letom-studentu-chtoby-s-polzoi-dlya-budushhej-karery/>

Что делать, чтобы найти работу быстро

<https://www.superjob.ru/pro/5200/>

Ищу работу без опыта

<https://www.superjob.ru/pro/5210/>

3. Беседуем

Na nácvik zručnosti počúvanie s porozumením sú určené aj podcasty (podrobnejšie o podcaste napr. Kōnig, 2020, Kolečáni Lenčová, 2012, Stradiotová, 2016). Nachádzajú sa tu vlastné podcasty, vytvorené na základe preberanej slovnej zásoby v rámci témy (Где и как искать подработку студенту, Тестировщик кроватей), ale aj podcasty, voľne dostupné na internete. Po ich vypočutí je študent schopný vyjadriť svoj názor a odôvodniť ho, opísať svoje skúsenosti, dozvedieť sa praktické rady pri hľadaní brigády a práce.

Práca s podcastom

Študent si podcast vypočuje a zapíše slová a slovné spojenia, ktoré chýbajú v texte. Ide o slovnú zásobu, ktorú pozná, cieľom tejto úlohy je upevnenie preberanej slovnej zásoby. Nahrávka zároveň slúži ako úvod k diskusii o brigádach a práci študentov, práci snov, netypickej brigáde. Podcasty sú nahovorené našimi študentmi a tematicky sú „šité na mieru“ na jednotlivé témy, nachádzajú sa tu však aj linky na podcasty, dostupné v internete (takisto tematicky zoradené).

Тестировщик кроватей (матрасов)

Случалось ли вам просыпаться утром и думать: «Я сегодня вообще не встану с кровати!» Ничего! Ваше желание может сбыться, это может стать вашей привычкой. Представьте, идёте вы на работу и оказываетесь снова в кровати! Вчера я (1) работу на неполный рабочий день и случайно нашёл такую вакансию. Американская фирма по производству кроватей разместила на своём сайте (2) «Тестировщик». (3) должны протестировать кровати, поспать на них, поесть и почитать в них, а потом рассказать о своих впечатлениях. Это практически работа мечты, на которой вы будете спать в рабочее время, и вам будут за это (4) ! Услуги тестировщика могут потребоваться также отелям, которые покупают продукцию этой компании. Эти отели расположены по всему миру, поэтому вы увидите весь мир! Специальное (5) не требуется и зарплата тоже неплохая! Верите вы или нет... Но есть и другие необычные варианты (6) для студентов, например няня для собак, контролёр кинозала, тайный покупатель, модель для художника.. Вам тоже встречались нестандартные подработки?

4. Тренируемся

Táto sekcia je určená na precvičovanie gramatických javov, s ktorými sa študenti v rámci témy

stretli. Prináša prehľadné tabuľky gramatiky vybraných problémových slov, slovesných väzieb, skloňovanie a časovanie a úlohy určené na nácvik gramatiky:

- odlišné slovesné väzby: работать кем?, учиться чему? владеть чем?
- pád podstatných mien: работать экономистом
- časovanie nepravidelných slovies: искать, требоваться, сдать.
- predložky: на работе, в университете...
- konštrukcie so slovami рад, должен, надо /нужно, нужен

Súčasťou sú aj správne odpovede k jednotlivým cvičeniam, študent si môže skontrolovať správnosť odpovedí.

5. Проверям себя

V záverečnej časti sa môže študent otestovať, ako danú tému zvládol. K dispozícii sú dva typy testov: online, prostredníctvom aplikácie Forms a klasický test. Vyučujúci rozhoduje, ktoré úlohy vypracuje študent samostatne a ktoré sa urobia spoločne na vyučovaní, vyberá z materiálov podľa obtiažnosti. Materiál sa dá aktualizovať a dopĺňať. Keďže majú ku kurzu prístup všetci vyučujúci daného predmetu, využijú sa širšie skúsenosti a vyučujúci sa môžu poradiť a navzájom obohatiť.

Nahrávky a podcasty, ktoré sme vrámcí projektu pripravili a nahovorili, sú dostupné nielen študentom Ekonomickej univerzity na platforme MS Teams, ale aj širokej verejnosti na webe.

Výhody práce s interaktívnym online kurzom

Prístupný výučbový materiál: Vyučujúci ruského jazyka riešili v minulosti nedostatok vhodného učebného materiálu tvorbou skript. Skriptá však neobsahovali nahrávky. Vyučujúci tak používali nahrávky z rôznych zdrojov (televízia, internet, nahrávky k učebniciam) a museli zabezpečiť prepis nahrávky študentom aj v textovej forme. Navyše, nie vždy nahrávky plne zodpovedali preberanej lexike. V online kurze sú dostupné nahrávky obsahujúce cieľovú lexiku kurzu, študent si ich môže opakovane prehrávať aj v domácom prostredí.

Individualizácia: Študenti, ktorí študujú odborný ruský jazyk na Ekonomickej univerzite v Bratislave, si ho najčastejšie vyberajú ako druhý cudzí jazyk. Predpokladá sa, že už majú znalosti všeobecného jazyka zo stredných škôl. Ich vstupná úroveň však býva veľmi rozdielna a každý študent potrebuje svoje tempo pri príprave a vypracovávaní úloh.

Materiály prispôbené študentovi: Pri výbere textov sme sa ich snažili v maximálnej miere prispôbiť študentovi, aby sa ho dané témy priamo dotýkali a vedel s nimi pracovať, lebo sú mu blízke.

Motivácia: Pri nízkej časovej dotácii, určenej pre daný predmet, a slabej vstupnej úrovni je nevyhnutné študentov motivovať a byť im maximálnou oporou v ich samostatnej práci, preto ak narazí študent pri vypracovávaní materiálu na konkrétny problém, prostredníctvom chatu v aplikácii mu vyučujúci vie kvalifikovane individuálne pomôcť.

To najlepšie z oboch spôsobov: Na základe skúseností sme dospeli k záveru, že učenie sa jazyka bez spätnej väzby nie je efektívne. Využitím kombinovanej formy výučby je zabezpečená jednak samostatná práca, jednak tímová práca.

Nevýhody práce s interaktívnym online kurzom:

- nedostatočná znalosť práce s IT
- nedostatočná metodika v oblasti dištančnej výučby
- časová náročnosť zo strany učiteľa
- ruská klávesnica

Prácu komplikuje odlišná abeceda slúžiaca na zapisovanie ruského jazyka a fakt, že študenti na stredných školách píšu na počítači azbukou v minimálnej miere. Študenti si nainštalujú ruskú klávesnicu, jej rozloženie je však odlišné, nie každý využíva jej fonetické rozloženie (kde sú ruské písmená rozložené tak, ako slovenské, t. z. pod slovenským B sa nachádza Б, ale aj tu je zopár

výnimiek v rozložení (ě, ъ, щ, ю, я, э, ъ). Študenti pri písaní ruského textu potom často robia chyby a zároveň ich to demotivuje. Celkovo treba rozvíjaniu jazykovej zručnosti písania venovať zvýšenú pozornosť.

Záver

Kombinovaná forma výučby (tzv. blended learning) obohacuje a uľahčuje vyučovací proces a má svoje opodstatnenie vo výučbe. Myslíme si, že na základe dvojročných skúseností s dištančným vzdelávaním nie je možné vyučovať presne tým istým spôsobom ako v predpandemickom období. Praxou sme zistili, že aplikácie MS Teams je možné používať aj v prezenčnej forme výučby, priamo na hodinách.

Po jednom semestri práce s interaktívnym kurzom a kombinovanou formou výučby je ťažké hodnotiť jeho úspešnosť, z pohľadu vyučujúceho však môžeme konštatovať, že prácu zefektívňuje a uľahčuje. Študenti sa budú po skončení semestra vyjadrovať k online kurzu v dotazníkoch, aby sme kurz vedeli zhodnotiť aj z pohľadu študenta a zvýšiť jeho efektivitu. Zároveň si však uvedomujeme, že „zvládnutie online a prezenčnej výučby a ich správnej kombinácie si bude vyžadovať ďalšie kompetencie a skúsenosti všetkých učiteľov, lektorov, inštruktorov“ (Štefčík; Vezjak, 78), vymieňanie si skúseností a prax.

Literatúra

DZIVÁKOVÁ, M. 2022. Online výučba cudzieho jazyka – jej výhody a úskalia. In: *Cudzie jazyky v premenách času 12*. Bratislava: EKONÓM, s. 165 – 170.

KOLEČANI LENČOVÁ, I. 2012. *Vizuálne médium vo výučbe cudzích jazykov*. Banská Bystrica: FHV UMB.

KÖNIG, L. 2020. *Podcasts in higher education: teacher enthusiasm increases students' excitement, interest, enjoyment, and learning motivation*. *Educational Studies*. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/03055698.2019.1706040>

KOPECKÝ, K. 2006. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Olomouc: Hanex.

NGUYEN, BARTON & NGUYEN. 2015. iPads in higher education – Hype and hope. In: *British Journal of Educational Technology, Vol.46, Iss.1, pp. 190 – 203*.

STRADIOTOVÁ, E. a kol. 2019. *Moderné stratégie vo vyučovaní cudzích jazykov na vysokých školách*. Praha: Machiavelli Press.

ŠTEFČÍK, J.; VEZJAK, S. 2021. *Online approach towards effective e-learning and teaching*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.

ZOUNEK, J. a kol. 2016. *E-learning. Učení (se) s digitálnými technológiami*. Praha: Wolters Kluwer.

Článok je čiastkovým výstupom projektu KEGA 018EU-4/2020 Odborný ruský jazyk a IKT v on-line prostredí.

Kontakt

Mgr. Michaela Dziváková, PhD.

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: michaela.dzivakova@euba.sk